

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

NGUYỄN THỊ THU HƯƠNG

**THẾ GIỚI NHÂN VẬT
TRONG TIỂU THUYẾT CỦA TRẦN THỊ TRƯỜNG**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN - 2017

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

NGUYỄN THỊ THU HƯƠNG

**THẾ GIỚI NHÂN VẬT
TRONG TIỂU THUYẾT CỦA TRẦN THỊ TRƯỜNG**

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã ngành: 60.22.01.21

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. TRẦN THỊ VIỆT TRUNG

THÁI NGUYÊN - 2017

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi, các kết quả nghiên cứu là trung thực và chưa được công bố trong bất kỳ công trình nào khác.

TÁC GIẢ LUẬN VĂN

Nguyễn Thị Thu Hương

LỜI CẢM ƠN

Tác giả luận văn xin trân trọng cảm ơn quý thầy cô Ban Giám hiệu, Ban lãnh đạo khoa Sau đại học trường Đại học Khoa học - Đại học Thái Nguyên, cùng các thầy cô tham gia giảng dạy lớp Cao học K9 - đã tạo mọi điều kiện để tác giả được học tập, nghiên cứu và hoàn thành chương trình đào tạo Thạc sĩ chuyên ngành Văn học Việt Nam khóa 2015 - 2017.

Tác giả xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới **PGS. TS Trần Thị Việt Trung** đã trực tiếp hướng dẫn, giúp đỡ và nghiêm khắc, nhiệt tình chỉ bảo tác giả trong quá trình nghiên cứu, hoàn thành luận văn.

Tác giả xin chân thành cảm ơn Lãnh đạo Sở Giáo dục và Đào tạo Hưng Yên; lãnh đạo các phòng, ban trực thuộc Sở Giáo dục và Đào tạo Hưng Yên; các đồng chí cán bộ quản lý, giáo viên trường Trung học Phổ thông Chuyên Hưng Yên đã tạo điều kiện về mọi mặt để tác giả hoàn thành khóa học này.

Tác giả xin bày tỏ lòng biết ơn tới nhà văn Trần Thị Trường – người đã giúp đỡ rất nhiều về tư liệu cho tác giả. Tác giả xin cảm ơn những người thân trong gia đình, bạn bè, đồng nghiệp đã động viên, chia sẻ giúp tác giả có động lực để hoàn thành luận văn đúng thời hạn.

Mặc dù đã có nhiều cố gắng trong quá trình thực hiện nhiệm vụ nghiên cứu, song luận văn không tránh khỏi thiếu sót, tác giả kính mong được sự chỉ dẫn, góp ý của các thầy giáo, cô giáo, các bạn đồng nghiệp để luận văn được hoàn thiện hơn.

Xin trân trọng cảm ơn!

Hưng Yên, ngày 05 tháng 06 năm 2017

Học viên

Nguyễn Thị Thu Hương

MỤC LỤC

Trang

LỜI CAM ĐOAN.....	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
PHẦN MỞ ĐẦU.....	iii
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề.....	3
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	7
4. Nhiệm vụ nghiên cứu.....	8
5. Phương pháp nghiên cứu	8
6. Cấu trúc luận văn	9
7. Đóng góp của luận văn	9
PHẦN NỘI DUNG.....	10
CHƯƠNG 1. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN.....	10
1.1. Khái niệm về "Nhân vật" và "Thế giới nhân vật" trong tác phẩm văn học.....	10
1.1.1. Khái niệm về "Nhân vật"	10
1.1.2. Khái niệm về "Thế giới nhân vật"	12
1.1.3. Vai trò và chức năng của "Nhân vật" trong tác phẩm văn chương nói chung, trong tiểu thuyết nói riêng.	13
1.2. Một số đặc điểm khái quát về nhân vật trong tiểu thuyết Việt Nam sau thời kì Đổi Mới.....	19
1.2.1. Khái quát về tiểu thuyết Việt nam thời kì Đổi Mới, từ 1986 đến nay..	19
1.2.2. Khái quát về đặc điểm nhân vật trong tiểu thuyết Việt Nam 1986 đến nay.....	25
1.3. Sự xuất hiện của một số cây bút nữ thời kì đầu Đổi Mới và nhà văn Trần Thị Trường.	30
1.3.1. Sự xuất hiện của một số cây bút nữ thời kì đầu Đổi Mới.....	30

1.3.2. Nhà văn Trần Thị Trường, nữ nhà văn của thời kì Đổi Mới.	32
CHƯƠNG 2. QUAN NIỆM NGHỆ THUẬT VỀ CON NGƯỜI VÀ THẾ GIỚI NHÂN VẬT TRONG TIỂU THUYẾT CỦA TRẦN THỊ TRƯỜNG.....	40
2.1. Quan niệm nghệ thuật về con người của nữ nhà văn Trần Thị Trường ..	40
2.2. Một thế giới nhân vật đa dạng và phức tạp	43
2.2.1. Kiểu nhân vật nữ.....	46
2.2.2. Kiểu nhân vật trí thức, nghệ sĩ.....	54
2.2.3. Kiểu nhân vật lao động bình dân	66
CHƯƠNG 3. NGHỆ THUẬT XÂY DỰNG NHÂN VẬT.....	72
3.1. Nghệ thuật xây dựng loại nhân vật phức tạp, đa tính cách, đa diện.	72
3.1.1. Nhân vật đa tính cách	72
3.1.2. Nhân vật đa diện	77
3.2. Nghệ thuật miêu tả tính cách nhân vật thông qua những xung đột trong cuộc sống đời thường	81
3.3. Đặc điểm ngôn ngữ nhân vật	85
3.3.1. Ngôn ngữ đối thoại	85
3.3.2. Ngôn ngữ độc thoại.....	90
3.3.3. Ngôn ngữ đặc trưng của các kiểu nhân vật.....	93
KẾT LUẬN.....	101
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	104

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1.1. Đại thắng mùa xuân năm 1975 đã mở ra một kỉ nguyên mới cho dân tộc: Kỉ nguyên của độc lập, tự do và phát triển. Thành quả cách mạng đó cũng đã mang lại một cơ hội, một sức bật mới cho đời sống của văn học nước nhà. Đặc biệt sau năm 1986, với chủ trương "cởi trói" và đổi mới của Đảng, văn học Việt Nam đã có một sự vận động, phát triển mạnh mẽ và đã đạt nhiều thành tựu đáng ghi nhận. Sự đổi mới trong văn học được thể hiện ở cả hai phương diện: Nội dung và nghệ thuật, và được diễn ra ở hầu hết các lĩnh vực, từ nghiên cứu lí luận phê bình đến sáng tác - trên cơ sở đổi mới trong quan niệm nghệ thuật, trong tư duy nghệ thuật và trong lối viết ... của các nhà văn Việt Nam (kể cả thế hệ nhà văn trưởng thành từ trong cuộc kháng chiến chống Mỹ cứu nước). Văn học vận động tích cực, phát triển mạnh mẽ với sự mở rộng của biên độ đề tài, chủ đề, với sự đổi mới trong quan niệm của nhà văn về con người, về các giá trị cuộc sống, với cách nhìn nhận đa chiều và cách khám phá đa góc cạnh về hiện thực cuộc sống cũng như thế giới tâm hồn của con người. Sau 30 năm Đổi Mới, Văn học Việt Nam đã đạt được những thành quả nhất định, đã khẳng định được những bước đi chắc chắn, phù hợp với quy luật vận động của văn học thời kì hiện đại và hội nhập. Nhưng để có một nền văn học thực sự đổi mới như hôm nay cần phải kể đến những đóng góp quan trọng của thế hệ các nhà văn thời kì đầu Đổi Mới, những con người đã bằng sự nhạy cảm với cái mới, bằng sự mạnh dạn đổi mới tư duy nghệ thuật và trong cách viết. Giai đoạn này đánh dấu sự tỏa sáng của khá nhiều tên tuổi của nền văn học Việt Nam hiện đại. Tiếp tục những thành công trước đó, ở giai đoạn này các tác giả "gạo cội" như: Nguyễn Minh Châu, Nguyễn Khải, Ma Văn Kháng, Lê Lựu, Chu Lai, Khuất Quang Thụy, Nguyễn Trí Huân, Thái Bá Lợi,... lại có điều kiện thể hiện và khẳng định tài năng của những tác giả tiêu thuyết có tài. Bên cạnh đó, một số lượng không nhỏ những

tác giả tiểu thuyết mới xuất hiện nhưng cũng đã sớm chứng tỏ được khả năng và vị trí của mình trong đời sống văn chương như: Bảo Ninh, Dương Hương, Nguyễn Khắc Trường, Dương Thu Hương, Nguyễn Quang Lập, Trần Thị Trường, Phạm Thị Hoài, Trần Huy Quang, Trung Trung Đỉnh, Hoàng Lại Giang, Hoàng Minh Tường,... Chính sự góp mặt của họ đã làm cho diện mạo tiểu thuyết sau 1975 nói chung và tiểu thuyết giai đoạn sau 1986 nói riêng trở nên phong phú, phức tạp với sự đa âm sắc và những giá trị mới.

Nếu như trong văn học giai đoạn trước 1975, con người chủ yếu được nhìn nhận và thể hiện cơ bản qua quan điểm dân tộc và giai cấp - nên nhân vật trong tiểu thuyết luôn xuất hiện với tư cách con người công dân, con người đại diện cho giai cấp - thì ở tiểu thuyết sau 1975 sự nhìn nhận này đã có sự đổi khác. Cụ thể là: Tiểu thuyết sau 1975 đã nhìn nhận và thể hiện con người trên nhiều phương diện và nhiều tư cách khác nhau. Con người không phải chỉ là xuất hiện với tư cách con người đại diện cho lí tưởng chung, không chỉ là hình ảnh của số đông cộng đồng - con người trong tiểu thuyết sau 1975, đặc biệt là sau năm 1986 - đã hiện lên chủ yếu với tư cách là những con người cá nhân với cuộc đời riêng, với những biểu hiện và nhu cầu cụ thể riêng về cuộc sống. Đặc biệt, tiểu thuyết giai đoạn này quan tâm hơn đến việc thể hiện đời sống tinh thần với sự phong phú và phức tạp của nó cũng như phần nào đã phản ánh những nhu cầu sống rất riêng tư của con người thời kì hiện đại. Nhà văn đã sáng tạo nên những tác phẩm văn chương mới có giá trị hiện thực, vừa có giá trị nhân văn và chan chứa tinh thần nhân đạo. Vì vậy, nhiều tiểu thuyết thời kì này đã đem lại một sự mới lạ, hấp dẫn đối với người đọc.

1.2. Trong đội ngũ những nhà văn thời kì đầu Đổi Mới cùng những đóng góp đã được khẳng định ấy - có nhà văn Trần Thị Trường. Tác phẩm tiểu thuyết đầu tay của Trần Thị Trường "*Lời cuối cho em*" (1990; NXB Thanh Niên) đã từng làm xôn xao dư luận, gây một "con sóng" trong đời sống văn học nước nhà vào đầu những năm 90 của thế kỉ trước. Là một nhà văn nữ

có những đóng góp đáng trân trọng trong buổi đầu Đổi Mới như vậy - và điều đáng quý nữa là ngay sau đó chị vẫn tiếp tục sáng tác hàng chục tập truyện ngắn và tiểu thuyết khác. Nhưng nhà văn Trần Thị Trường (cũng như nhiều nhà văn nữ Việt Nam khác) - với sự khiêm nhường, kín đáo, lặng lẽ sáng tạo, không ồn ào lảng xê, quảng cáo nên ít được dư luận chú ý, ít được quan tâm nghiên cứu như một số nhà văn nam giới khác. Điều đó quả là sự thiệt thòi đối với nữ nhà văn Trần Thị Trường nói riêng và với nhiều trường hợp nhà văn nữ khác nói chung. Chính vì vậy, với thái độ trân trọng và mong muốn được góp phần lấp dần đi khoảng trống trong việc nghiên cứu các nhà văn nữ Việt Nam, nhất là nhà văn nữ có vị trí đặc biệt quan trọng trong quá trình đổi mới văn chương, chúng tôi đã lựa chọn đề tài "*Thế giới nhân vật trong tiểu thuyết Trần Thị Trường*" để làm luận văn thạc sĩ của mình.

Nếu đề tài nghiên cứu thành công, đây sẽ là một tài liệu có ý nghĩa giúp bạn đọc có thể hiểu rõ ràng, đầy đủ hơn bức chân dung nhà văn Trần Thị Trường cùng những đóng góp quan trọng của bà trong quá trình đổi mới văn chương, đặc biệt là ở giai đoạn đầu những năm 90 của thế kỉ trước ở Việt Nam.

2. Lịch sử vấn đề

Như đã giới thiệu ở trên, sáng tác đầu tay của nhà văn Trần Thị Trường mới ra đời đã gây một sự chú ý, một "con sốt" đối với đời sống văn học lúc bấy giờ. Trong thị trường sách lúc ấy trường hợp xuất bản một lần với số lượng 10.000 cuốn và sau đó được *Nhà Nước đặt hàng* in tiếp 500 cuốn sách bìa cứng là một hiện tượng đặc biệt. Tại sao lại như vậy? Bởi tác phẩm của chị có sự đổi mới thực sự trong cách viết, trong lối tư duy nghệ thuật và đã đáp ứng kịp thời nhu cầu đổi mới văn chương của đất nước ta cũng như đã đáp ứng được sự mong đợi của độc giả thời bấy giờ. Chính vì vậy, khi tác phẩm ra đời đã ngay lập tức gây được sự chú ý của đông đảo người đọc, sự chú ý của một số nhà văn, nhà nghiên cứu phê bình thời kì đó. Sau thành công

ban đầu, Trần Thị Trường tiếp tục sáng tác, chị viết khá nhiều, nhưng không vội vàng, điềm tĩnh và chắc chắn và vẫn theo bút pháp đổi mới đó. Trần Thị Trường đã dần trở thành lớp "nhà văn đàn chị" thời kì Đổi Mới của Ban Nhà văn nữ - Hội nhà văn Việt Nam.

Cho đến nay, sau 25 năm cầm bút, chị đã gầy dựng cho mình một sự nghiệp văn chương đáng kể: 02 cuốn tiểu thuyết cùng hàng trăm tác phẩm truyện ngắn và chuẩn bị cho ra đời một cuốn tiểu thuyết nữa. Chị đã được nhận một số giải thưởng văn học như: Năm 2002, được nhận Giải thưởng văn học của Ủy ban toàn quốc Liên hiệp các Hội Văn học nghệ thuật Việt Nam; và năm 2004 được nhận Giải thưởng của Hội Nhà Văn Việt Nam... Bằng những gì đã và đang cống hiến, Trần Thị Trường xứng đáng là nhà văn nữ tiêu biểu thời kì Đổi Mới, đặc biệt là giai đoạn đầu của công cuộc Đổi Mới văn chương. Cũng vì điều đó đã có một số nhà văn, nhà báo, nhà nghiên cứu phê bình quan tâm, yêu thích, đọc và có những nhận xét, đánh giá về những sáng tác của chị.

Theo khảo sát ban đầu của chúng tôi, đã có khoảng trên 20 bài viết về Trần Thị Trường. Trong những bài viết đó chúng tôi lưu ý đến những bài viết có sự bàn luận về nhân vật trong các sáng tác của Trần Thị Trường. Ví dụ như:

Bài viết của Thu Hà nhan đề "*Trần Thị Trường với Tình như chút nắng*" (đăng trên trang báo VN Express. Thứ hai, ngày 25/12/2006) tập trung ghi nhận một cuốn sách với sự tập hợp 27 truyện ngắn được nhà văn sáng tác trong thời gian gần đây với âm ập hơi thở cuộc sống đương đại, ồn ào, gấp gáp nhưng để lại nhiều khoảng trống và rộng trong tâm hồn con người.

Nguyễn Việt Chiến trong bài viết "*Trần Thị Trường, nhà văn của phái đẹp*" đã có những nhận định ban đầu về nhà văn với thành công đầu tay là cuốn tiểu thuyết *Lời cuối cho em* (1989). Từ góc nhìn về cuộc đời riêng và về tác phẩm đầu tay của nhà văn, Nguyễn Việt Chiến viết: "*Đọc tác phẩm của chị thì thấy đó là nhà văn luôn đồng cảm và ca ngợi vẻ đẹp của người phụ nữ.*